C/2024/1571

5.3.2024

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Dopad vysokých cen energie na zemědělství a venkovské oblasti

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(C/2024/1571)

Zpravodaj: **Simo TIAINEN**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	23. 2. 2023
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu
	stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí
Přijato v sekci	22. 11. 2023
Výsledek hlasování	48/0/0
(pro/proti/zdrželi se hlasování)	
Přijato na plenárním zasedání	14. 12. 2023
Plenární zasedání č.	583
Výsledek hlasování	
(pro/proti/zdrželi se hlasování)	182/0/2

1. Závěry a doporučení

1.1. Prudký nárůst cen energie a rizika narušení dodávek energie byly pro EU v uplynulém roce jednou z klíčových obav a na úrovni EU a členských států byla přijata široká škála opatření. Vysoké ceny energií mají značný dopad na venkovské oblasti, a zejména na odvětví zemědělství v EU.

1.2. Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) konstatuje, že Evropská komise a členské státy zavedly několik opatření k řešení dopadu rostoucích cen energie. EHSV konstatuje, že namísto vnitrostátních politických reakcí *ad hoc* by členské státy měly za účelem řešení krize vyplývající z rychlých změn na trhu zlepšit využívání nástrojů v rámci vnitrostátních strategických plánů SZP.

1.3. EHSV poukazuje na to, že rychle rostoucí ceny, a tudíž rychle rostoucí výrobní náklady, představují výzvu také pro mechanismy společné zemědělské politiky (SZP). Z tohoto důvodu EHSV navrhuje, aby Komise zvážila zahrnutí proticyklických prvků do nástrojů SZP po roce 2027.

1.4. EHSV podporuje všechny iniciativy, jejichž cílem je snížit závislost na fosilních vstupech a zdrojích energie. EHSV zdůrazňuje, že je třeba zlepšit soudržnost politik, aby se zvýšilo tempo ekologické transformace, zejména pokud jde o dekarbonizaci a nefosilní energie. Kromě zemědělské politiky a politiky v oblasti venkova musí být tyto cíle více zohledněny i v dalších odvětvových politikách.

1.5. EHSV důrazně podporuje myšlenku, že smluvní praktiky v rámci potravinového řetězce by měly lépe zohledňovat vyšší výrobní náklady v prvovýrobě. Smlouvy týkající se potravinového řetězce jsou obvykle rigidní a dostatečně nezohledňují rychle se měnící výrobní náklady. EHSV jasně prohlašuje, že je třeba tuto situaci zlepšit. Vyzývá k harmonizaci jednotlivých smluvních práv a praktik, aby tak bylo možné dosáhnout konzistentnosti a efektivity mezi členskými státy. EHSV zdůrazňuje, že je nutné zlepšit kvalitu statistických údajů o výrobních nákladech a cenových rozpětích zemědělců.

1.6. Vysoké ceny energií mají dopad na podnikání a hospodářskou činnost ve venkovských oblastech. Nejistota snížila motivaci investovat a zvýšila hranici pro nábor pracovníků. Hrozí tak, že zejména v odlehlých venkovských oblastech a ve venkovských oblastech, kde jen zřídka existují alternativní pracovní příležitosti, bude méně pracovních příležitostí. Rozvoj energetické infrastruktury podporuje vytváření nových pracovních příležitostí a může rovněž být alternativním zdrojem příjmu pro zemědělské a jiné venkovské subjekty.

1.7. EHSV poukazuje na to, že budoucnost a prosperita venkovských oblastí mají zásadní význam pro potravinové zabezpečení, strategickou autonomii ([1]) a odolnost Evropy, jakož i pro udržitelnou skladbu zdrojů energie, která přispívá k energetické nezávislosti EU. EHSV považuje za důležité zavázat se k provádění cílů dlouhodobé vize EU pro venkov ([2]). EHSV dále zdůrazňuje význam zachování a rozvoje venkovské infrastruktury v celé EU. Řádná a dobře udržovaná infrastruktura zlepšuje odolnost a umožňuje přizpůsobovat se vyvíjející se krizi.

1.8. EHSV zdůrazňuje, že v zájmu dosažení spravedlivé a účinné transformace energetiky ve venkovských oblastech je třeba uznat a podporovat úlohu místních a regionálních energetických společenství ([3]). EHSV vidí v energetických společenstvích mnoho příležitostí a z hlediska venkova považuje za velmi zajímavá zejména společenství pro obnovitelné zdroje. Spolu s podporou místních a regionálních energetických společenství je třeba zajistit snadný přístup, flexibilní správu a snížení administrativní zátěže. Je důležité, aby tento typ projektů ve venkovských oblastech byl podporován i z fondů EU.

1.9. EHSV zdůrazňuje význam úspor energie a energetické účinnosti v soukromé i veřejné spotřebě. Toho je možné dosáhnout mimo jiné energetickými renovacemi budov, investicemi do nových strojů a dalších technologií, a také díky méně energeticky náročným zemědělským činnostem.

2. **Úvod**

2.1. Brutální, nevyprovokovaná a neoprávněná válka, kterou Rusko nelegitimně vede vůči Ukrajině, vyvolala v EU bezprecedentní energetickou krizi. Ceny energií začaly rychle růst na podzim 2021 a vyletěly vzhůru po vypuknutí války na konci února 2022. Prudký nárůst cen energie způsobil problémy lidem a podnikům v celé EU. Nárůst cen energie a rizika narušení dodávek energií byly pro EU v uplynulém roce jedním z hlavních problémů a na úrovni EU i členských států byla přijata široká škála opatření. EU zároveň prochází ambiciózní transformací na uhlíkově neutrální hospodářství. Cílem tohoto stanoviska je podrobněji prozkoumat dopad vysokých cen energie na zemědělství a venkovské oblasti a předložit doporučení ke zmírnění negativních dopadů.

2.2. Odvětví zemědělství, které je v EU strategickým odvětvím a klíčovou součástí našich venkovských oblastí, je vysokými cenami energie značně zasaženo. Zemědělská produkce vyžaduje velké množství energie, a to buď přímo, nebo nepřímo prostřednictvím energeticky náročných výrobních vstupů, zejména hnojiv. Nárůst cen energie výrazně ovlivnil náklady na zemědělskou produkci a vedl k rostoucí nejistotě na trhu. V důsledku této situace se mnoho zemědělců potýká s oslabováním pokladní hotovosti a s obtížemi při pokračování ve své činnosti.

2.3. Mnohé zemědělské činnosti jsou sezónní, proto je sezónní i s nimi spojená spotřeba energie. Zareagovat na zvýšení cen nebo nedostatek energie a upravit spotřebu energie během dané sezóny je často obtížné. Ve vegetačním období je třeba včas provádět zavlažování a další postupy hospodaření s vodou a pracovat se stroji pro práci na poli. Prudký růst cen je příčinou nepředvídaných nákladů a může ohrozit likviditu a ziskovost zemědělských podniků a dalších činností na venkově.

([1]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Strategická autonomie a potravinové zabezpečení a udržitelnost (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 105, 4.3.2022, s. 56).
([2]) https://rural-vision.europa.eu/index_cs.
([3]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Transformace energetiky a digitální transformace ve venkovských oblastech (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 486, 21.12.2022, s. 59).

2.4. Vysoké ceny energií vedly ve venkovských oblastech ke zvýšeným nákladům na základní potřeby, jako je vytápění, elektřina, logistika a doprava. Venkovské oblasti mají často omezený přístup k energetické infrastruktuře a přepravní vzdálenosti jsou často dlouhé. Tato situace venkovské obyvatelstvo a venkovské podniky značně zatížila. Průměrný příjem je ve venkovských oblastech nižší než v městských oblastech ([4]). Obyvatelé venkova jsou více ohroženi sociálním vyloučením a energetickou chudobou. Tato situace rovněž ztěžuje fungování a konkurenceschopnost venkovských podniků. Kvůli vysokým cenám energie je pro venkovské komunity obtížnější získat přístup k cenově dostupným a spolehlivým zdrojům energie. To představuje rostoucí hrozbu chudoby na venkově.

2.5. Rychlé změny na trhu mají dopad na celou společnost. Neklid na trzích s energií je hlavním zdrojem inflace v EU. Harmonizovaný index spotřebitelských cen elektřiny, plynu a dalších paliv byl v roce 2022 v průměru o 60 % vyšší než v roce 2020. V zemědělství se příslušná změna cen energie projevila ještě více. Celkově se ceny energií v zemědělství ve stejném dvouletém období zvýšily o 86 % ([5]).

3. **Dopady vysokých cen energie na zemědělství**

3.1. Tempo změn pozorovaných na trhu s energií v EU v letech 2021 a 2022 se nejjasněji odráží ve změnách cen zemního plynu. Cena zemního plynu je dostatečným ukazatelem celkového vývoje cen energie, neboť plyn je hlavním zdrojem energie pro vytápění a určuje ceny na trhu EU s elektřinou. Pro zemědělství je zemní plyn důležitým vstupem pro výrobu dusíkatých hnojiv. K rychlému růstu cen paliv vedl kromě situace na trhu se zemním plynem také celosvětový vývoj cen ropy. Současný nárůst cen ropy a zemního plynu měl mnohem větší dopad na zemědělství.

3.2. Pokud jde o zemědělce, dopad rostoucích cen energie pramení z přímých výrobních nákladů, meziproduktů a spotřeby domácností. Celková cena energie v zemědělské výrobě byla v roce 2022 o 86 % vyšší než v roce 2020. Nejvyšší nárůst byl zaznamenán u paliv pro vytápění, kde ve srovnání s rokem 2020 došlo k nárůstu o 225 %. Srovnatelný nárůst cen hnojiv činil 142 % a u elektřiny pak 72 % ([6]).

3.3. Celkové výrobní náklady v zemědělství byly v důsledku zvýšených cen vstupů výrazně vyšší. Pružnost poptávky po hlavních zemědělských vstupech je velmi nízká, což naznačuje, že změny v poptávce jsou ve srovnání se změnami cen menší.

3.4. Rychlé krátkodobé změny cen v zemědělství často ponechávají jen malý prostor pro přizpůsobení se, a to v závislosti na odvětví nebo typu zemědělské činnosti. Energie a hnojiva tvoří poměrně významný podíl všech vstupů využívaných v zemědělství. Podle Eurostatu ([7]) činil podíl energie v zemědělském odvětví EU v roce 2022 celkem 13,2 %. Kromě toho se zvýšily ceny dalších zemědělských vstupů.

3.5. V zemědělství EU se náklady na hnojiva v roce 2022 ve srovnání s rokem 2020 zvýšily o 103 %. Vzhledem k tomu, že zjištěný nárůst cen je ve srovnání se změnami nákladů poněkud vyšší, bylo celkové množství hnojiv používaných při výrobě v roce 2022 ve srovnání s rokem 2020 nižší. Pro srovnání, celkové náklady na energii byly ve stejném období vyšší o 66 %. Spotřeba energie v zemědělství tak byla v roce 2022 rovněž nižší ([8]).

3.6. Kolísání cen energie má jak střednědobé, tak dlouhodobé důsledky. Ve střednědobém horizontu může růst výrobních nákladů vyvolaný cenami energií urychlit strukturální změny v zemědělství, a to jak z hlediska opouštění zemědělských podniků, tak změn ve výrobě. Tyto dopady jsou rovněž podobné těm, jež postihují ostatní venkovské podniky. V dlouhodobém horizontu urychlují rostoucí ceny energií přechod k efektivnějším nebo účinnějším výrobním postupům, které jsou hospodárnější, pokud jde o přírodní zdroje nebo vstupy.

([4]) Regionální ročenka Eurostatu (2023).
([5]) Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/view/prc_hicp_manr), vlastní výpočty.
([6]) Souhrnný zemědělský účet, Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/apri_pi15_ina/default/table?lang=en), vlastní výpočty.
([7]) Souhrnný zemědělský účet (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/view/aact_eaa01).
([8]) Souhrnný zemědělský účet (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/view/aact_eaa01), vlastní výpočty.

4. **Dopady vysokých cen energie ve venkovských oblastech**

4.1. Specifické faktory ovlivňující inflaci v důsledku cen energie se liší v závislosti na regionu, zemi a individuální situaci. Dopad rostoucích nákladů na energii je větší ve venkovských oblastech ve srovnání s příměstskými a městskými oblastmi. Je to způsobeno zejména vyššími náklady na distribuci a dodávky, omezenou konkurencí mezi poskytovateli energie, problémy v oblasti energetické infrastruktury a vliv mají i dotace a rozdíly v politice.

4.2. Rychle rostoucí ceny energie a celkově vysoká inflace vedly ke snížení kupní síly spotřebitelů. Tempo vývoje mezd a příjmů obecně nebylo schopno s rychle rostoucí inflací držet krok.

4.3. V roce 2022 byla průměrná cena elektřiny v EU pro spotřebitele o 44 % vyšší než v roce 2020. Ve stejném období byla spotřebitelská cena plynu o 72 % vyšší a tepelné energie o 24 % vyšší. Relativní podíl celkových výdajů na spotřebu elektřiny, plynu a dalších paliv se od roku 2020 do roku 2022 zvýšil ([9]).

4.4. Vysoké ceny energie vedly ke zvýšení životních nákladů pro venkovské obyvatelstvo. V důsledku toho nemusí být schopno uspokojit základní potřeby, jako je vytápění, elektřina a doprava. Rostoucí ceny energií přispívají k chudobě na venkově. Jednotlivci nebo domácnosti si nemohou dovolit nakupovat dostatečné množství energie. To může vést k omezenějšímu přístupu ke spolehlivému vytápění, chlazení, osvětlení a dalším základním energetickým potřebám. Energetická chudoba může mít nepříznivý dopad na zdraví, vzdělávání a celkovou kvalitu života ve venkovských oblastech, zejména v případě zranitelných skupin obyvatelstva a starších osob.

4.5. Vysoké ceny energií rovněž ovlivňují podnikání a hospodářskou činnost ve venkovských oblastech. Kromě zemědělství tato situace nepříznivě dopadá na mnoho podniků působících ve venkovských oblastech. Nejistota snížila motivaci k investicím a ztížila najímání pracovníků. Vysoké ceny energie měly nepříznivý dopad i na odvětví cestovního ruchu, které má pro mnoho venkovských oblastí velký význam. Hrozí tak, že zejména v odlehlých venkovských oblastech a ve venkovských oblastech, kde jen zřídka existují alternativní pracovní příležitosti, bude méně pracovních příležitostí.

5. **Obecné připomínky**

5.1. EHSV konstatuje, že Komise a členské státy zavedly několik opatření k řešení dopadu rostoucích cen energie. Tato opatření zahrnují mimo jiné výjimečné podpůrné balíčky pro zemědělce, kteří byli nejvíce postiženi situací na Ukrajině v roce 2022 a trvale vysokými vstupními náklady v roce 2023, zvýšené stropy pro omezené částky podpory zemědělcům, flexibilitu a možnou podporu pro společnosti potýkající se s rostoucími náklady na energii a dočasné zrušení cel na hnojiva s výjimkou hnojiv pocházejících z Ruska a Běloruska. Rostoucí ceny energií vedou k investicím do alternativních zdrojů energie i v zemědělství. Stále více pobídek je zaměřeno na zlepšení precizního zemědělství. Nákladné technologie se velmi brzy umoří a v krátkodobém horizontu budou poskytovat stále větší návratnost.

5.2. EHSV podporuje iniciativy Komise s cílem snížit závislost na fosilních vstupech a zdrojích energie. Na základě sdělení o dostupnosti a cenové dostupnosti hnojiv ([10]) bude Komise podporovat lepší přístup k organickým hnojivům a živinám z toků recyklovaného odpadu, zejména v oblastech, v nichž se organická hnojiva málo využívají, bude podporovat přeměnu evropského odvětví dusíkatých hnojiv na odvětví založené na amoniaku vyrobeném za použití vodíku z obnovitelných zdrojů a bez fosilních paliv a zajistí, aby existovalo stabilní a funkční regulační prostředí pro výrobu nízkouhlíkového vodíku z obnovitelných zdrojů, čímž se zajistí rychlý rozvoj trhu s obnovitelnými a nízkouhlíkovými hnojivy na bázi vodíku. Evropská komise musí v budoucí SZP klást větší důraz na podporu využívání organických hnojiv prostřednictvím ekorežimů, které budou zemědělce odměňovat.

5.3. EHSV konstatuje, že namísto vnitrostátních politických reakcí *ad hoc* by členské státy měly za účelem řešení krize vyplývající z rychlých změn na trhu zlepšit využívání nástrojů v rámci vnitrostátních strategických plánů SZP. Z přezkumu ([11]) vyplývá, že nástroje řízení rizik SZP ve svých vnitrostátních strategických plánech SZP provádí pouze 14 členských států. Mezi těmito nástroji by mělo být pojištění nákladů nebo jiná opatření zaměřená na náklady. Nástroje, které jsou v rámci plánů momentálně schváleny, jsou především doplňkem systémů pojištění zaměřených na ztráty úrody nebo jiné jevy související s počasím. Existuje však také jeden příklad nástroje ke stabilizaci příjmu využívaného v rámci schválených vnitrostátních strategických plánů SZP.

([9]) Výdaje domácností na spotřebu, Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/view/nama_10_co3_p3), vlastní výpočty.
([10]) COM(2022) 590 final.
([11]) Pracovní dokument 191a Thünenova institutu.

5.4. EHSV poukazuje na to, že rychle rostoucí ceny, a tudíž i rychle rostoucí výrobní náklady představují výzvu rovněž z hlediska mechanismů společné zemědělské politiky (SZP). Přímé dotace v rámci SZP jsou často odůvodňovány jako nástroj ke stabilizaci příjmů zemědělců v souvislosti s rychlými změnami na trhu. Současná SZP však nemůže dostatečně zohlednit dopad rychle rostoucích výrobních nákladů na zemědělství. Z tohoto důvodu EHSV navrhuje, aby Komise zvážila zahrnutí proticyklických prvků s dostatečným přídělem finančních prostředků do nástrojů SZP po roce 2027. Proticyklická opatření by míru podpory více propojila s vývojem na trhu a posílila by záchrannou síť proti rostoucím nákladům a klesajícím ziskům.

5.5. EHSV důrazně podporuje myšlenku, že smluvní postupy v rámci potravinového řetězce by měly lépe zohledňovat odchylky ve výrobních nákladech v prvovýrobě. Smlouvy týkající se potravinového řetězce jsou obvykle rigidní a dostatečně nezohledňují rychle se měnící výrobní náklady. EHSV trvá na tom, že tuto situaci je třeba zlepšit. Vyzývá k harmonizaci jednotlivých smluvních práv a praktik, aby tak bylo možné dosáhnout konzistentnosti a efektivity mezi členskými státy.

5.6. Cílem Zelené dohody pro Evropu a její strategie „Od zemědělce ke spotřebiteli“ je omezit používání anorganických dusíkatých hnojiv v zemědělství. Klíčovým cílem je snížit závislost zemědělství EU na fosilních dusíkatých hnojivech. Větší využívání recyklovaných živin a nefosilních zdrojů dusíku by bylo přínosem pro životní prostředí a poskytlo by nové obchodní a inovační příležitosti na regionální úrovni ([12]). To je důležité i z hlediska splnění cíle uhlíkové neutrality do roku 2050.

5.7. EHSV zdůrazňuje, že je třeba zlepšit soudržnost politik, aby se zvýšilo tempo ekologické transformace, zejména pokud jde o dekarbonizaci a nefosilní energie. Kromě zemědělské politiky a politiky v oblasti venkova musí být tyto cíle důrazněji zohledněny i v dalších odvětvových politikách. To rovněž vyžaduje lepší využívání systémů investičního kapitálu a rizikového kapitálu mimo rozpočet EU. Aby byla zajištěna soudržnost politik, mělo by se na všechny politické programy uplatňovat ověřování dopadu na venkovské oblasti.

5.8. EHSV poukazuje na to, že budoucnost a prosperita venkovských oblastí mají zásadní význam pro potravinové zabezpečení, strategickou autonomii ([13]) a odolnost Evropy, jakož i pro udržitelnou skladbu zdrojů energie, která přispívá k energetické nezávislosti EU. EHSV vyzývá Komisi a členské státy, aby při rozšiřování udržitelné výroby energie z obnovitelných zdrojů dále podporovaly venkovské oblasti, mimo jiné tím, že odstraní stávající překážky, decentralizují výrobní a skladovací systémy, posílí energetické sítě a zajistí odbornou přípravu kvalifikovaných odborníků, a také tím, že budou prosazovat využívání obnovitelných zdrojů energie jako prostředku přispívajícího k energetické soběstačnosti, diverzifikaci příjmů a boji proti energetické chudobě a změně klimatu.

5.9. EHSV zdůrazňuje význam zachování a rozvoje venkovské infrastruktury v celé EU. Řádná a dobře udržovaná infrastruktura zlepšuje odolnost a umožňuje přizpůsobovat se vyvíjející se krizi. Zásadním prvkem infrastruktury je komplexní širokopásmová síť ve všech venkovských oblastech. Širokopásmový přístup snižuje potřebu dojíždění do zaměstnání, a tím vytváří lepší podmínky pro výkon práce mimo pracoviště. Kromě toho zlepšuje provozní podmínky venkovských podniků, a tím přímo přispívá k zaměstnanosti na venkově.

5.10. EHSV zdůrazňuje, že energie z obnovitelných zdrojů a podpora místní výroby energie a energetických společenství jsou důležitou součástí dlouhodobé vize EU pro venkov ([14]). EHSV považuje za důležité zavázat se k provádění cílů Dlouhodobé vize pro venkovské oblasti EU. V tomto ohledu EHSV uznává význam iniciativ, jako je Pakt pro venkov ([15]), který posiluje víceúrovňovou správu, usnadňuje spolupráci mezi zúčastněnými stranami a aktivně přispívá k podpoře energie z obnovitelných zdrojů a udržitelného rozvoje v zemědělství a ve venkovských oblastech.

([12]) Informační zpráva Evropský hospodářský a sociální výbor Přínosy extenzivního chovu hospodářských zvířat a organických hnojiv v kontextu Zelené dohody pro Evropu.

([13]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Strategická autonomie a potravinové zabezpečení a udržitelnost (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 105, 4.3.2022, s. 56).

([14]) Sdělení Komise Dlouhodobá vize pro venkovské oblasti EU (COM(2021) 345 final).

([15]) https://rural-vision.europa.eu/rural-pact_en.

5.11. EHSV zdůrazňuje, že v zájmu dosažení spravedlivé a účinné transformace energetiky ve venkovských oblastech je třeba uznat a podporovat úlohu místních a regionálních energetických společenství ([16]). Energetická společenství jsou nové formy výroby a spotřeby energie. EHSV vidí v energetických společenstvích mnoho příležitostí a z hlediska venkova považuje za velmi zajímavá zejména společenství pro obnovitelné zdroje. Existuje několik příkladů dobře fungujících energetických společenství, jako jsou Wildpoldsried ([17]), Elektrizitätswerke Schönau ([18]), Mutterscholz ([19]) a Claremorris and Western District Energy Co-Op ([20]).

5.12. Investice do bioplynu, větrné energie, solární energie a dalších obnovitelných zdrojů energie pomáhají snížit závislost na fosilních palivech a zlepšit celkovou energetickou soběstačnost v EU. Tyto investice by měly být posíleny, zejména v zemědělských podnicích. Na základě těchto investic by místní a regionální energetické sítě mohly stabilizovat trh s energií a poskytnout záchranné sítě na ochranu proti otřesům na trhu, zejména pro venkovské spotřebitele, zemědělce a malé podniky.

5.13. EHSV zdůrazňuje význam úspor energie a zlepšení energetické účinnosti. Kromě jiných přínosů mohou úspory energie pomoci lépe odolávat budoucím krizím. Existuje mnoho možností úspor energie, jako je lepší izolace budov, lepší energetická účinnost, inteligentnější využívání elektřiny, různé možnosti mobility a výkon práce mimo pracoviště. V zemědělství mezi tyto možnosti kromě jiných patří precizní zemědělství a palivově a energeticky účinnější výrobní metody a stroje.

V Bruselu dne 14. prosince 2023.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru

Oliver RÖPKE

([16]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Transformace energetiky a digitální transformace ve venkovských oblastech (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 486, 21.12.2022, s. 59).
([17]) Tematická diskuse o Paktu pro venkov #1: Obnovitelné zdroje energie ve venkovských oblastech (https://www.eesc.europa.eu/cs/agenda/our-events/events/rural-pact-1-renewable-energies-rural-areas).
([18]) https://www.ews-schoenau.de/ews/geschichte/.
([19]) Muttersholtz, Territoire à énergie positive.
([20]) https://claremorris-energy-coop.com/.